

Pelhřimov, ed. Zdeněk MARTÍNEK,
Nakladatelství Lidové noviny, Praha
2014 (= Dějiny českých, moravských
a slezských měst)

603 s., ISBN 978-80-7422-289-4

Atoři nového zpracování dějin města Pelhřimova stáli před nelehkým úkolem vyrovnat se s monumentálním dílem Josefa Dobiáše. Jen do předbělohorského období zahrnuje jeho výklad 4300 stran a se svou drobnokresbou využívající snad všechny možné písemné prameny patří k vrcholům pozitivistických prací zabývajících se dějinami měst. Možnosti revize tak nabídla zejména archeologie, jejíž poznatky do knihy zapracovali dva v regionu dlouhodobě působící badatelé Petr Hejhal a Petr Hrubý. S nimi se ujala nelehkého úkolu i archivářka Lenka Martínková, která je kromě spoluautorství výkladu o osidlování Pelhřimovska a počátcích města autorkou dalších dvou kapitol, líčících dějiny města v době pražských biskupů a arcibiskupů (do roku 1415) a za vlády šlechtických vrchností (do 1572).

Hlavním pramenem vstupních pasáží je pochopitelně archeologie. Kromě pozůstatků církevní architektury a šlechtických sídel tu důležitou roli hrají nové informace o středověkém hornictví v oblasti, z převážné míry výsledky archeologických výzkumů obou autorů (vzpomeňme např. výzkum areálu s úpravnickými provozy, drobným opevněním a sídlištěm v Cvilínku u Černova). Vývoj hornictví v regionu je zde představen v širokých střeoevropských souvislostech. Popis vnitřní a vnější kolonizace a vylíčení počátků města je založen na Dobiášově práci, novinkou je však informace o archeologickém výzkumu cest i o prvních výzkumech v intravilánu města, které dosvědčují existenci staršího osídlení s jinou orientací zástavby, než je dnes; tato fáze spadá před rok 1289, kdy byl Pelhřimov zničen a došlo k jeho nové lokaci na stejném místě. Na rozdíl od Dobiáše autoři považují Starý Pelhřimov za prospektorskou osadu, a nikoli za předchůdce města.

Druhá kapitola začíná přehledem pražských biskupů a vývoje jejich statků s důrazem na oblast Pelhřimovska, především červenořečického panství. Vylíčení proměn města a jeho sociální struktury je založeno na rozboru městských privilegií a arcibiskupských urbářů. Dále je pozornost věnována církevní správě, krizovým jevům před husitskou revolucí a rozvoji hnutí za nápravu církve v okolí. Martínková zde kromě Dobiášova díla vychází i ze své revize rozborů středověkých arcibiskupských urbářů, která starší

závěry leckdy poopravila. Konstatování o tom, že s existencí lenního systému na tomto panství starší literatura nepočítala, není zcela přesné, Dobiáš se lenním systémem zabývá, mluví však o nápravnících, jen výjimečně označuje arcibiskupa za lenního pána.

Třetí kapitola líčí vývoj města hluboko do 16. století. Kostru výkladu představují osudy města za husitské revoluce a střídání jeho zástavních vrchností; nejvýznamnější byli Trčkové z Lípy, za jejichž působení se v Pelhřimově konalo šest šlechtických sjezdů. Po Trčcích následovali roku 1550 Říčanští z Říčan. Za jejich panství došlo k dramatickým sporům s městem o výklad městských práv, ukončených výkupem města z poddanství. Pozornost je průběžně věnována i hospodářským jevům a sociálnímu rozvoji v 15.–16. století z pohledu dlouhého trvání, a to na základě pelhřimovských městských knih a privilegií.

Dějiny Pelhřimova mají stejně jako některé novější svazky této edice kritický aparát na konci textu. Poznámky jsou pro všechny kapitoly číslovány průběžně, což přispívá k přehlednosti. Problematické se však jeví, že zde jsou citovány většinou jen prameny. To má na jedné straně ukázat, že text práce je do značné míry založen na primárních zdrojích, nelze ale přesně určit, kdy jsou základem převzaté údaje. Netýká se to přitom jen díla Josefa Dobiáše, ale zejména v prvních dvou kapitolách prací všech tří autorů. V úvodní kapitole lze pozorovat, že texty o archeologii a dolování vycházejí ze starších článků a monografií Hejhala i Hrubého, podkladem druhé kapitoly byly studie uveřejněné L. Martínkovou ve Vlastivědném sborníku Pelhřimovska. Na Dobiášově díle je nejvíce závislá třetí kapitola. V citacích jsou totiž jmenovány jen prameny uložené v Pelhřimově, v textu jsou ale rozsáhle užity i prameny publikované Dobiášem. Lze soudit, že tato nestandardní koncepce poznámkového aparátu měla zabránit neustálému citování Dobiášova díla, ve svém důsledku ale vede k tomu, že se o literatuře k dějinám města čtenář dozví méně, než ve starších svazcích edice s bibliografickou přílohou.

Přes problematický poznámkový aparát představuje recenzovaná část knihy záslužné, moderní vylíčení starších dějin města. Jednotlivé texty ukazují pokrok v historickém poznání Pelhřimova a Pelhřimovska v uplynulých osmdesáti letech, jenž je do značné míry zásluhou právě autorů uvedených kapitol.

STANISLAV VOHRYZEK